

Гармонія

Освітній ступінь бакалавр
Спеціальність музичне мистецтво
Освітньо-професійна програма музичне мистецтво
Спеціалізація оркестрові струнні інструменти (альт, віолончель, контрабас та арфа)

Статус обов'язкова

Семестровий контроль Залік, іспит

Курс	1
Семестр	1, 2

ECTS	4
Годин	120
Лекційні	34
Семінарські	34
Самостійна робота	52

Інформація про викладача

ПІБ	Сумарокова Віра Григорівна професор, кандидат мистецтвознавства
Профіль викладача	Google https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=kYaDEo0AAAAJ&view_op=list_works&sortby=title Scholar: https://scholar.google.com/citations?hl=uk&user=ebouoQEAAAAJ
e-mail	sumarokova_vera@ukr.net

Анотація навчальної дисципліни

Курс орієнтований на здобуття студентами знань з історії та теорії гармонії та їх практичним використанням у власній виконавській практиці. Опанування логікою перебігу музичного процесу в різностильових умовах дає можливість сформуванню професійно обґрунтованих підходів до творів різних стилів. У вивченні курсу потрібно спиратися на єдність історичного, теоретичного, аналітичного та технологічного підходів до явищ, що вивчаються.

Вузівський курс гармонії спрямований на розвиток стильового мислення студента. У зв'язку з цим особливого значення, в порівнянні з попередньою ланкою, набуває більш широке розуміння музичної системи, процесу розвитку музичного мислення, ладових основ музики, функціональності в її нерозривному зв'язку з іншими елементами музичного мовлення.

Метою курсу є пізнання та осмислення гармонії як одного з найважливіших виразних та формоутворюючих засобів музики, який в сукупності з іншими формує зміст музичного твору.

Завдання курсу:

- опанування теоретичною базою гармонії як науки;
- оперування загальноприйнятими науковими поняттями і термінами (лад, фактура, модуляція, діатоніка, хроматика, альтерація тощо);
- оволодіння "технологічними" складовими гармонічного мовлення;

- осмислення еволюції гармонічних процесів у контексті розвитку музичної культури;
- вміння визначати роль гармонії як виразного та формоутворюючого чинника в конкретному художньому творі в проекції на його стильові особливості.

Предметом курсу «Гармонія» є розкриття студентам основних законів гармонії, а також її ролі як одного з найважливіших виразних та формоутворюючих засобів музики, який у сукупності з іншими формує зміст музичного твору.

Об'єктом навчальної дисципліни є еволюція гармонічного мислення, його зв'язок зі змінами музичних стилів.

Структура навчальної дисципліни складається з двох модулів (1. «Домінантні ладові системи європейської музики», 2. «Гармонія в європейській музиці XIX-XX ст.») та 4 змістовних модулів (1. «Тональна та модальна системи: загальні принципи організації», 2. «Логіка тональних переходів у музиці Нового часу», 3. «Розширена мажоро-мінорна система», 4. «Техніки композиції в музиці XX століття»).

Курс включає як лекційні, так і семінарські заняття. Аудиторні заняття повинені природно поєднувати дві складові – лекційну та практичну. Специфікою лекційної частини є поглиблення теоретичної бази студентів з приводу ладової теорії, теорії модуляції, фактури, формотворчої ролі гармонії та розділу, присвяченого сучасним особливостям гармонічного мовлення. Крім того, велика увага приділяється етапам розвитку гармонічного мовлення в контексті стильової панорами музичного мистецтва. Практична частина курсу спрямована на засвоєння практичних навичок користування «технологічними» складовими гармонічного мовлення. Семінарські заняття проводяться за певними темами курсу, вони включають аналітичну роботу з музичними творами. Підсумковий контроль здійснюється у формі іспиту.

Перелік тем

Тема 1. Поняття гармонії. Історія розвитку. Гармонія в системі засобів виразності та музичної мови. Методи гармонічного аналізу.

Тема 2. Фактура. Фігурації. Мелодичні фігурації.

Семінар. Склад. Історичні типи музичних складів.

Тема 3. Класична тональна система.

Семінар. Система основних тональних функцій.

Тема 4. Лад. Модальність та неомодальність XX ст.

Семінар. Лади обмеженої транспозиції О. Месіана: загальна характеристика, методи аналізу.

Техніка tintinnabuli А. Пярта: загальна характеристика, методи аналізу.

Тема 5. Поняття хроматизму та альтерації в тональній системі. Альтерація акордів S та D груп.

Тема 6. Ступені спорідненості тональностей: історія розвитку, класифікації.

Семінар. Класифікація ступенів спорідненості тональності у вітчизняній теорії: М. Римський-Корсаков, Б. Яворський, Г. Катуар, І. Способін.

Тема 7. Модуляція: визначення, різновиди. Поступова модуляція.

Семінар. Особливості використання поступової модуляції в художній практиці.

Тема 8. Енгармонічна модуляція.

Семінар. Особливості використання енгармонічної модуляції в художній практиці.

Тема 9. Розширена мажоро-мінорна система: акордика, логіка тонального руху.

Семінар. Мажоро-мінорна система як шлях ускладнення діатонічної системи.

Тема 10. Принципи модуляційних переходів у розширеній мажоро-мінорній системі.

Семінар. Особливості використання модуляційних переходів у розширеній мажоро-мінорній системі в художній практиці.

Тема 11. Загальні принципи організації звукового матеріалу в музиці XX ст..

Тема 12 Серійність та серіалізм.

Семінар. Пошук принципів роботи з 12 звуками на початку XX ст..

Тема 13 Алеаторика та сонорика.

Семінар. Особливості позначення алеаторних прийомів у нотному тексті.

Рекомендована література

1. Абызова Е. Гармония: Учебник. М., 2008.
2. Алексеев Б. Задачи по гармонии. М., 1967.
3. Аренский А. Сборник задач (1000) для практического изучения гармонии. М., 1965.
4. Асеев И. Збірник задач з гармонії. К., 1981.
5. Аэрова Ф. Ладовая альтерация. К., 1962.
6. Берков В. Гармония и музыкальная форма. М., 1962.

7. Берков В. Упражнения по гармонии на фортепиано. Гармонический анализ: методические письма для студентов-заочников. М., 1962.
8. Бершадская Т. Лекции по гармонии. Л., 1985.
9. Бершадская Т. Методические указания по гармонии для студентов-заочников музыкальных вузов (игра на фортепиано). М., 1964.
10. Григорьев С. Теоретический курс гармонии. М., 1981.
11. Гуляницкая Н. Введение в современную гармонию. М., 1984.
12. Дубовский И., Евсеев С., Способин И., Соколов В. Учебник гармонии. М., 1984.
13. Золочевский В. Про модуляцію. К., 1972.
14. История полифонии. М., 1983. Вып. 1. Многоголосие Средневековья. X–XIV вв.
15. Кириллина Л. Классический стиль в музыке XVIII – начала XIX века / Л. Кириллина. М., 2007. Ч. II : Музыкальный язык и принципы музыкальной композиции.
16. Кириллова В. Контрольные задания по гармонии для студентов-заочников дирижерско-хорового факультета. М., 1966.
17. Когоутек Ц. Техники композиции в музыке XX в. М., 1976.
18. Мазель Л. Проблемы классической гармонии. М., 1972.
19. Максимов С. Упражнения по гармонии на фортепиано. М., 1961. Ч. III.
20. Можжевелов Б. Мелодии для гармонизации. Л., 1982.
21. Мутли А. Сборник задач по гармонии. М., 1986.
22. Мюллер Т. Гармония. М., 1982.
23. Мясоедов А. Задачи по гармонии. 3е изд. М., 1981.
24. Мясоедов А. Учебник гармонии. М., 1980.
25. Соколов А. Музыкальная композиция XX в.: диалектика творчества. М., 1992.
26. Способин И. Лекции по курсу гармонии. М., 1969.
27. Теория современной композиции. М. : Музыка, 2007.
28. Тюлин Ю. Натуральные и альтерационные лады. М., 1971.
29. Тюлин Ю. Учение о гармонии. М., 1966.
30. Тюлин Ю., Привано Н. Задачи по гармонии. М., 1960. Вып. 2.
31. Тюлин Ю., Привано Н. Образцы решения гармонических задач. М., 1960. Вып. 2.
32. Тюлин Ю., Привано Н. Учебник гармонии. М., 1986.
33. Холопов Ю. Гармония. Теоретический курс. М., 1988.
34. Холопов Ю. Задания по гармонии. М., 1983.
35. Холопов Ю. Очерки современной гармонии. М., 1974.

Форми та технології навчання

Лекції, семінарські заняття, презентація.

Навчальні ресурси

Лекційні та семінарські заняття проводяться у змішаній формі (аудиторні та на платформі Zoom). Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger, WhatsApp.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у обговореннях та доповнення на семінарах	20
2.	Самостійна робота студента (відпрацювання певних практичних завдань вивчення)	10

	окремих тем або питань, що винесені на самостійне опрацювання тощо	
3.	Відвідування аудиторних практичних занять	10
4.	Написання модульної контрольної роботи	10
5.	Підсумковий контроль (залік, іспит)	50
	Всього	100

Критерії оцінювання знань студентів

Оцінка «**відмінно**» ставиться студенту, який у повному обсязі опанував теоретичний матеріал, вияви глибокі системні знання, розуміння ладотональних та гармонічних процесів, тонального розвитку, взаємодії гармонії і форми, композиторського задуму та гармонічної ідеї твору; продемонстрував уміння оперувати загальноприйнятими науковими поняттями і термінами, аналізувати музичні твори різних історичних та національних стилів; виявив сформовані навички визначення і побудови гармонічних елементів, його письмова робота була безпомилковою.

Оцінка «**добре**» ставиться студенту, який в повному обсязі опанував теоретичний матеріал, його відповідь була розгорнута, але містила недостатньо вільне оперування професійною термінологією; виявив уміння усвідомлювати функціональні та структурні особливості побудови акордів, метроритмічної структури, типів фактури, тонально-гармонічний план музичного твору; виявив часткову сформованість навичок визначення, побудови, аналізу гармонічних елементів, його письмова робота містила 2-3 незначних помилки.

Оцінка «**задовільно**» ставиться студенту, який не в повному обсязі опанував теоретичний матеріал, його відповідь не містила обґрунтувань деяких теоретичних положень, відрізнялась недостатньо вільним користуванням професійною термінологією, виявив уміння часткового усвідомлення ладотональних та гармонічних процесів, тонального розвитку, взаємодії гармонії і форми; виявив недостатньо сформовані навички визначення, побудови аналізу ладотональної, гармонічної організації музичного твору, його письмова робота містила 3-5 помилок.

Оцінка «**незадовільно**» ставиться студенту, який виявив пасивність в оволодінні теоретичним матеріалом, недостатнє усвідомлення звукової логіки, типів зв'язку між звуками, акордами, особливостями метроритмічної структури, тонально-гармонічного розвитку твору, що є свідченням фрагментарності музично-теоретичних знань і відсутності відповідних умінь, його письмова робота була виконана неповністю і містила значну кількість помилок.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.